

İlahiyat Öğrencilerinin Meslek Alanlarına Yönelik Tutum ve Yeterlilik Algıları

Perceptions of Theology Students Regarding Attitudes and Competencies in Professional Fields

Prof. Dr. Mehmet Kamil COŞKUN*

Özet

Bu çalışma, Türkiye'deki ilahiyat fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin (n=616) öğretmenlik, imam hatip/vaiz/müftülük, manevi danışmanlık, Kur'an kursu öğreticiliği, akademisyenlik ve dini medya ve yayıncılık meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliliklerini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, nicel araştırma yöntemiyle, tanımlayıcı ve ilişkisel bir desen kullanılarak tasarlanmıştır; tesadüfi örnekleme ile seçilen 616 öğrenciyle çevrimiçi bir anket uygulanmıştır. Anket, demografik özellikleri (cinsiyet, lise türü), genel tutumları (ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği ve memnuniyet) ve meslek alanlarına yönelik tutumları (bilgi, istek, yeterlik, destek) ölçmek için 1-5 Likert ölçeğiyle tek maddelik sorular içermektedir; veriler Grok 3 yapay zeka modeli ile analiz edilmiştir. Çalışma, ilahiyat fakültesi mezunlarının meslek seçim süreçlerini anlamak ve bu alanda eğitim politikalarını geliştirmek için önemli bir veri sunmayı hedeflemektedir; alana, öğrencilerin meslekî tutum ve yeterliliklerindeki demografik farklılıkları ortaya koyarak meslekî rehberlik ve müfredat geliştirme süreçlerine katkıda bulunacaktır. Bulgular, öğrencilerin %83.3'ünün kadın olduğunu, kalan %16.7'sinin erkek olduğunu göstermiştir. Ayrıca, öğrencilerin %76'sının İmam Hatip Lisesi mezunu olduğunu, kalan %24'ünün ise diğer lise türlerinden geldiğini ortaya koymuştur. İlahiyat fakültesinde eğitim görme isteği (ortalama 3.8) memnuniyetten (ortalama 3.3) daha yüksek çıkmış; kadınlar (istek: 3.9) erkeklere (istek: 3.4) kıyasla daha yüksek motivasyon bildirmiştir (p < 0.05). Meslek alanları arasında öğretmenlik, bilgi (ortalama 4.5), istek (4.2) ve yeterlik (4.4) ile en yüksek puanları alırken, imam hatip/vaiz/

* kamil.coskun@hbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5669-2777, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

müftülük (istek: 2.8) ve dini medya ve yayıncılık (istek: 2.9) en az tercih edilen alanlar olmuştur. Cinsiyet farkları, kadınların öğretmenlik (istek: 4.3, yeterlik: 4.5), akademisyenlik ve Kur'an kursu öğreticiliği (istek: 3.8) gibi alanlarda, erkeklerin ise imam hatip/vaiz/müftülük (istek: 3.3) mesleğinde daha yüksek istek ve yeterlik bildirdiğini göstermiştir. Fakültenin destek düzeyi tüm alanlarda düşük (ortalama 2.8-3.8) çıkmış; İmam Hatip Lisesi mezunlarının bilgi, istek ve yeterlik düzeyleri diğer lise türlerinden mezunlara kıyasla istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Bulgular literatürle karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve uygulamalı eğitim ile meslek rehberlik süreçlerinin geliştirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Öğrencileri, Meslek Alanları, Tutumlar, Yeterlilikler

Abstract

This study aims to investigate the attitudes and competencies of fourth-year theology faculty students ($n=616$) in Turkey toward various professional fields, including teaching, imam-preacher/mufti roles, spiritual counseling, Quran course instruction, academia, and religious media and publishing. Designed using a quantitative research method with a descriptive and relational design, the study was conducted through an online survey administered to 616 students selected via random sampling. The survey, analyzed using the Grok 3 artificial intelligence model, included single-item questions on a 1-5 Likert scale to measure demographic characteristics (gender, high school type), general attitudes (desire to study at the theology faculty and satisfaction), and attitudes toward professional fields (knowledge, desire, competency, support). The study seeks to provide significant data for understanding the career selection processes of theology graduates and enhancing educational policies in this field; it will contribute to the literature by revealing demographic differences in students' professional attitudes and competencies, thereby supporting career guidance and curriculum development processes. Findings indicate that 83.3% of the students are female, while the remaining 16.7% are male. Additionally, 76% of the students are graduates of Imam Hatip High Schools, with the remaining 24% coming from other high school types. The desire to study at the theology faculty (mean 3.8) was higher than satisfaction (mean 3.3), with females (desire: 3.9) reporting greater motivation than males (desire: 3.4) ($p < 0.05$). Among the professional fields, teaching scored the highest in knowledge (mean 4.5), desire (4.2), and competency (4.4), while imam-preacher/mufti roles (desire: 2.8) and religious media and publishing (desire: 2.9) were the least preferred. Gender differences revealed that females reported higher desire and competency in teaching (desire: 4.3, competency: 4.5), academia, and Quran course instruction (desire: 3.8), whereas males showed greater inclination toward imam-preacher/mufti roles (desire: 3.3). Faculty support was low across all fields (mean 2.8-3.8), and Imam Hatip High School graduates reported statistically higher levels of knowledge, desire, and competency compared to other high school graduates ($p < 0.05$). The findings were evaluated in light of the literature, with recommendations to enhance applied education and career guidance processes.

Keywords: Theology Students, Professional Fields, Attitudes, Competencies

GİRİŞ

İlahiyat fakülteleri, dinî bilimlerin sistematik bir şekilde öğretildiği, aynı zamanda bireylerin manevî ve toplumsal değerler çerçevesinde yetiştirildiği önemli eğitim kurumlarıdır. Bu fakültelerde öğrenim gören öğrenciler, mezuniyet sonrasında genellikle din eğitimi, din hizmetleri, akademik araştırma veya topluma rehberlik gibi çeşitli meslek alanlarında görev almaktadır. Ancak, bu öğrencilerin meslek alanlarına yönelik tutumları ve yeterlilik düzeyleri hem bireysel motivasyonları hem de aldıkları eğitimin niteliği açısından dikkatle incelenmesi gereken bir konudur. Günümüzde, değişen toplumsal ihtiyaçlar ve modern eğitim yaklaşımları, ilahiyat fakültesi mezunlarından beklenen rolleri ve becerileri yeniden şekillendirmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin mesleklerine yönelik algıları, meslekî hazırlık süreçlerindeki yeterlilikleri ve bu alanlarda karşılaştıkları zorluklar hem eğitim politikalarının geliştirilmesi hem de mezunların iş hayatındaki başarısı açısından kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışma, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliliklerini betimsel ve karşılaştırmalı bir anket uygulaması ile incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel hedefi, ilahiyat fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin meslek alanlarına (öğretmenlik, imam hatip/vaiz/müftülük, manevî danışmanlık, Kur'an kursu öğreticiliği, akademisyenlik, dinî medya ve yayıncılık) yönelik tutumlarını ve yeterliliklerini değerlendirerek, bu faktörlerin öğrencilerin meslekî hazırlıkları üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Türkiye'de ilahiyat fakülteleri, mezunlarına bu altı temel meslek alanını sunmakta; her biri farklı bilgi, beceri ve kişisel özellikler gerektirdiğinden, öğrencilerin bu alanlara yönelik algıları ve hazırlık düzeyleri, kariyer seçimlerinde ve iş performanslarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Araştırma, öğrencilerin hangi meslek alanlarına daha olumlu tutum sergilediğini, hangi alanlarda kendilerini yeterli hissettiğini ve bu tutum ile yeterlilikler arasındaki ilişkiyi analiz etmeyi hedefler. Ayrıca, elde edilen bulgular ışığında, ilahiyat fakültelerindeki eğitim süreçlerinin meslekî beklentilere ne ölçüde yanıt verdiği değerlendirilerek, müfredat ve uygulama programlarının geliştirilmesine yönelik öneriler sunulması planlanmaktadır.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterlilikleri, çeşitli sorunlarla şekillenmektedir. İlk olarak, öğrencilerin lisans eğitimi süresince aldıkları teorik ve pratik eğitimin, mezuniyet sonrası karşılaştıkları meslekî gerçekliklerle ne derece uyumlu olduğu belirsizliğini korumaktadır; bu durum, bazı öğrencilerin mesleklerine yabancılaşmasına veya motivasyon kaybı yaşamasına neden olabilir (Ay, 2020). İkinci olarak, farklı meslek alanlarının gerektirdiği beceriler (örneğin, öğretmenlikte pedagojik yetkinlik, dinî hizmetlerde hitabet, akademisyenlikte araştırma kapasitesi) öğrencilerde eşit düzeyde gelişmeyebilir, bu da yeterlilik algılarında tutarsızlıklara yol açabilir. Üçüncü olarak, toplumsal değişimler ve teknolojik ilerlemeler, ilahiyat mezunlarından yeni roller üstlenmesini talep ederken, öğrencilerin bu değişimlere adaptasyon süreçleri yeterince araştırılmamıştır. Son olarak, öğrencilerin meslek seçimlerinde kişisel ilgileri mi yoksa dışsal faktörler (örneğin, iş bulma kaygısı) mi daha etkili olduğu sorusu, tutumların oluşumunda önemli bir problem olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırma, söz konusu problemleri sistematik bir şekilde ele alarak, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslekî yolculuğuna ışık tutmayı amaçlamaktadır.

1. İlahiyat Meslek Alanları

Türkiye’de ilahiyat fakülteleri, dinî ilimlerin derinlemesine öğretildiği ve bireyleri toplumsal, manevî ve entelektüel açıdan donanımlı kılan köklü eğitim yuvalarıdır. Bu fakülteler, öğrencilerine yalnızca teorik bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda onları altı temel meslek alanına (öğretmenlik, imam hatip/vaiz/müftülük, manevî danışmanlık, Kur’an kursu öğreticiliği, akademisyenlik, dinî medya ve yayıncılık) yönelik becerilerle donatarak geleceğin lider din görevlilerini, eğitimcilerini ve akademisyenlerini yetiştirir. Din eğitimi, din hizmetleri, akademik araştırma, dinî danışmanlık, yayıncılık ve topluma rehberlik gibi geniş bir yelpazede yetkinlik kazandıran bu kurumlar, mezunlarını modern dünyanın dinamik ihtiyaçlarına yanıt verebilecek şekilde hazırlar (Korkmaz, 2012). İlahiyat fakültelerinin bu çok yönlü eğitim anlayışı, öğrencilerin hem meslekî tutumlarını güçlendirir hem de bilgi, uygulama ve iletişim alanındaki yeterliliklerini üst düzeye taşır. Bu makale, Türkiye’deki ilahiyat fakültesi öğrencilerinin, söz konusu altı meslek alanına yönelik tutum ve yeterliliklerini mercek altına alarak, bu eğitim modelinin etkisini ve başarısını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.1. Din Dersleri Öğretmenliği

Türkiye’de ilahiyat fakülteleri, mezunlarına sunduğu meslek alanlarından ilki ve en yaygın olanı, Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı örgün eğitim kurumlarında din dersleri öğretmenliğidir. Bu alan, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslekî hayatlarında en sık tercih ettiği ve toplumsal etkisi açısından kritik bir rol üstlendiği bir sahadır (Baltacı ve Coşkun, 2024; Erdoğan, 2021). Din dersleri öğretmenliği, öğrencilerin dinî bilgiyi sistematik bir şekilde genç nesillere aktarmasını sağlarken, aynı zamanda ahlaki değerlerin, kültürel mirasın ve toplumsal dayanışmanın yeni kuşaklara kazandırılmasında köprü vazifesi görür. İlahiyat fakülteleri, bu görevi yerine getirecek öğretmen adaylarını yetiştirirken hem pedagojik formasyon hem de derin bir dinî bilgi birikimi sunarak mezunlarını bu sorumluluğa hazırlar.

Din dersleri öğretmenliği, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslekî tutum ve yeterliliklerini doğrudan sınavan bir alandır. MEB bünyesindeki müfredat, genellikle din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri ile imam hatip lisesi meslek derslerinin kapsar ve bu dersler, ilkökuldan liseye kadar geniş bir öğrenci kitlesine hitap eder. Bu nedenle, ilahiyat fakültesi mezunlarının, farklı yaş gruplarının gelişim özelliklerini anlaması, etkili iletişim kurabilmesi ve öğretim yöntemlerini çeşitlendirebilmesi gerekmektedir. İlahiyat fakülteleri, bu bağlamda, öğrencilere Kur’an-ı Kerim, hadis, fıkıh, kelam ve İslam tarihi gibi temel dinî disiplinlerin yanı sıra pedagojik yaklaşımlar ve sınıf yönetimi gibi pratik beceriler kazandırır. Özellikle, Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programı gibi ek eğitimlerle desteklenen bu süreç, öğrencilerin teorik bilgiyi uygulamaya dönüştürme kapasitesini artırır.

Bununla birlikte, din dersleri öğretmenliği, yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı olmayan, aynı zamanda öğrencilerin değerler eğitimi açısından şekillenmesine katkı sağlayan bir meslektir. Türkiye’nin çok kültürlü yapısı ve laik eğitim sistemi içinde, din dersleri öğretmenleri, farklı inanç ve düşünce yapılarından gelen öğrencilerle dengeli bir ilişki kurmak zorundadır. Bu durum, ilahiyat fakültesi mezunlarından empati,

hoşgörü ve tarafsızlık gibi sosyal beceriler talep eder. İlahiyat fakültelerinin müfredatı, bu hassas dengeyi sağlayacak şekilde tasarlanmıştır; örneğin, dinler tarihi ve ahlak felsefesi gibi dersler, öğretmen adaylarının geniş bir perspektif geliştirmesine olanak tanır. Böylece mezunlar, dinî bilginin doğru ve yapılandırıcı bir şekilde aktarılmasını sağlarken, öğrencilerde eleştirel düşünme ve etik bilinç oluşumuna da katkıda bulunur.

Din dersleri öğretmenliği, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslekî yeterliliklerini ortaya koyan bir sınav niteliği de taşır. Öğretmenlik uygulamaları ve staj programları sayesinde öğrenciler, teorik bilgilerini gerçek sınıf ortamlarında test etme şansı bulur. Bu süreçte, öğrencilerin karşılaştığı zorluklar –örneğin, sınıf içi disiplin sorunları, müfredatın yoğunluğu veya veli beklentileri– meslekî tutumlarını şekillendirir. İlahiyat fakülteleri, bu zorluklara hazırlık olarak, rehber öğretmenler eşliğinde uygulamalı eğitimlere ağırlık verir ve öğrencilerin özgüvenini pekiştirir. Ayrıca, MEB'in öğretmen atama politikaları ve KPSS (Kamu Personel Seçme Sınavı) gibi rekabetçi süreçler, ilahiyat mezunlarının meslekî motivasyonunu ve kararlılığını ölçen ek bir boyuttur.

1.2. İmam-Hatip, Vaiz ve Müftülük

Türkiye'de ilahiyat fakültelerinin mezunlarına sunduğu en köklü ve toplumsal açıdan etkili meslek alanlarından biri, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde imam-hatip, vaiz ve müftülük gibi görevlerdir. Bu meslekler, dinî hizmetlerin yürütülmesinde temel bir rol oynar ve ilahiyat fakültesi öğrencilerini hem dinî bilgiyi topluma aktarma hem de manevî rehberlik sağlama sorumluluğuyla donatır. Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye'nin dinî hayatının düzenlenmesinde ve toplumun dinî ihtiyaçlarının karşılanmasında merkezi bir kurum olduğundan, bu görevler, ilahiyat mezunlarının meslekî tutum ve yeterliliklerini doğrudan sınavan bir saha olarak öne çıkar. İlahiyat fakülteleri, bu alanda görev alacak bireyleri yetiştirirken, derin bir dinî bilgi birikiminin yanı sıra iletişim becerileri, liderlik yetkinlikleri ve toplumsal duyarlılık gibi unsurları da müfredatlarına entegre eder.

İmam-hatip mesleği, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın cami hizmetlerinin temel taşıdır ve ilahiyat fakültesi mezunlarının sık tercih ettiği görevlerden biridir. İmam-hatipler, namaz kıldırma, Kur'an-ı Kerim öğretimi, cenaze hizmetleri ve cemaatin dinî sorunlarına yanıt verme gibi geniş bir sorumluluk yelpazesine sahiptir. Bu görev, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin Kur'an tilaveti, tecvit, fıkıh ve hadis gibi alanlardaki yetkinliklerini doğrudan uygulamaya dökmelerini gerektirir. Aynı zamanda, imam-hatiplerin cemaatle kurduğu ilişki, sabır, empati ve etkili iletişim gibi sosyal becerileri de ön plana çıkarır. İlahiyat fakülteleri, bu bağlamda, öğrencilerine teorik eğitimin ötesinde, cami stajları ve topluluk içindeki pratik uygulamalarla meslekî deneyim kazandırır. Böylece, mezunlar, hem dinî ritüelleri eksiksiz yerine getirme hem de toplumsal birleştirici bir rol üstlenme kapasitesine sahip olur.

Vaizlik ise, imam-hatiplikten farklı olarak, daha çok hitabet ve irşat faaliyetlerine odaklanan bir meslek alanıdır. Vaizler, cami kürsülerinden veya farklı platformlardan cemaate dinî konularda rehberlik eder, hutbe ve vaazlarla toplumu bilgilendirir. Bu görev, ilahiyat fakültesi mezunlarından güçlü bir retorik yetenek, güncel meseleleri

dinî perspektifle yorumlama becerisi ve toplumu motive etme kapasitesi talep eder. İlahiyat fakültelerinin müfredatı, vaizlik mesleğine hazırlık olarak, hitabet dersleri, dinî metinlerin yorumlanması ve iletişim teknikleri gibi konuları içerir. Vaizler, aynı zamanda, toplumun karşılaştığı sosyal problemlere dinî çözümler sunma sorumluluğu taşıdığından, mezunların geniş bir vizyona ve analitik düşünme yeteneğine sahip olması beklenir. Bu yönüyle, vaizlik, ilahiyat eğitiminin teorik ve pratik boyutlarını birleştiren bir saha olarak dikkat çeker.

Müftülük ise, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda daha üst düzey bir görev olup, dinî hizmetlerin organizasyonu ve denetiminden sorumlu bir makamdır. Müftüler, il veya ilçe düzeyinde dinî faaliyetleri koordine eder, fetva verir ve toplumun dinî meselelerdeki sorularına resmi yanıtlar sunar. Bu görev, ilahiyat fakültesi mezunlarından ileri düzeyde bir dinî bilgi birikimi, liderlik yetkinliği ve karar alma becerisi gerektirir. İlahiyat fakülteleri, müftülük gibi yönetsel rollere hazırlık için, öğrencilerine İslam hukuku, usul bilgisi ve dinî idarecilik gibi alanlarda derinlemesine eğitim sunar. Ayrıca, müftülerin fetva verme sürecinde karşılaştığı karmaşık durumlar, mezunların eleştirel düşünme ve problem çözme yeteneklerini sınar. Bu nedenle, müftülük, ilahiyat eğitiminin en yüksek yeterlilik gerektiren çıktılarından biri olarak kabul edilir.

1.3. Manevî Danışmanlık ve Rehberlik

Türkiye'de ilahiyat fakültelerinin sunduğu meslek alanlarından üçüncüsü, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı gibi kamu kurumlarında manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetleridir. Bu alan, ilahiyat mezunlarının dinî bilgiyi, bireylerin zorlayıcı yaşam koşullarına destek olmak için kullandığı, giderek önem kazanan bir sahadır (Özdemir ve Göcen, 2024). Manevî danışmanlık, hastanelerde, sosyal hizmet birimlerinde ve cezaevlerinde bireylerin psikolojik ve manevî ihtiyaçlarına yönelik rehberlik sunmayı amaçlar. İlahiyat fakülteleri, bu görev için öğrencilerini, dinî bilgiye dayalı bir anlayışla birlikte empati, iletişim ve kriz yönetimi becerileriyle donatarak, mezunlarını bu hassas ve çok boyutlu role hazırlar. Türkiye'de bu hizmetlerin kurumsallaşması, ilahiyat mezunlarının meslekî tutum ve yeterliliklerini farklı bir bağlamda sınama fırsatı sunar.

Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde manevî danışmanlık, özellikle ağır hastalıklar, terminal dönem veya kayıp süreçleriyle karşı karşıya kalan bireylere ve ailelerine destek olmayı içerir. Manevî rehberler, hastaların ve yakınlarının duygusal yüklerini hafifletmek, ölüm ve kayıp gibi kavramları dinî bir perspektiften anlamlandırmalarına yardımcı olmakla görevlidir. Bu rol, ilahiyat fakültesi mezunlarından, yalnızca dinî metinlere hâkimiyeti değil, aynı zamanda psikolojik dayanıklılık ve hasta yakınlarıyla etkili iletişim kurma yeteneğini de talep eder. İlahiyat fakülteleri, bu bağlamda, öğrencilere din psikolojisi, ölüm ve yas süreçleri gibi derslerle teorik bir altyapı sunarken, hastane stajları gibi uygulamalı eğitimlerle pratik deneyim kazandırır. Böylece mezunlar, sağlık kurumlarında bireylerin manevî ihtiyaçlarını karşılayarak, tıbbi tedavinin tamamlayıcı bir unsuru haline gelir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde manevî danışmanlık, genellikle korunmaya muhtaç çocuklar, şiddet mağdurları, yaşlılar veya dezavantajlı gruplarla

çalışan birimlerde hayata geçirilir. Bu görev, ilahiyat mezunlarının, toplumsal sorunlara dinî ve ahlaki bir çerçeveden yaklaşarak bireylerin hayata tutunmasına destek olmasını gerektirir. Örneğin, bir sığınma evindeki kadınlara veya yetiştirme yurdundaki gençlere manevî rehberlik sunan ilahiyat mezunları, bu bireylerin özsaygılarını yeniden inşa etmelerine ve sosyal entegrasyonlarına katkı sağlar. İlahiyat fakültelerinin müfredatı, bu tür hassas durumlar için öğrencilerine sosyal hizmet etiği, aile dinamikleri ve dinî rehberlik teknikleri gibi konularda eğitim verir. Mezunların, farklı yaşam deneyimlerinden gelen bireylerle empati kurabilmesi ve yargılayıcı olmayan bir tutum sergileyebilmesi, bu alandaki başarının temel taşlarından biridir.

Adalet Bakanlığı'na bağlı cezaevlerinde ise manevî danışmanlık, mahkûmların rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması süreçlerinde önemli bir rol oynar. Ceza infaz kurumlarında görev yapan manevî rehberler, mahkûmlara dinî eğitim verir, ibadetlerini yerine getirmelerine yardımcı olur ve suçluluk, pişmanlık gibi duygularla baş etmelerine destek olur. Bu görev, ilahiyat fakültesi mezunlarından, hem dinî bilgiyi etkili bir şekilde aktarma hem de zorlayıcı kişiliklerle iletişim kurma becerisi gerektirir. İlahiyat fakülteleri, bu alana hazırlık olarak, öğrencilere cezaevi psikolojisi, dinî rehberlik yöntemleri ve etik sınırlar gibi konularda özel eğitimler sunar. Ayrıca, mahkûmların dinî danışmanlık yoluyla ahlaki bir dönüşüm yaşaması, ilahiyat mezunlarının toplumsal fayda sağlama potansiyelini gözler önüne serer.

1.4. Kur'an Kursu Öğreticiliği

Türkiye'de ilahiyat fakültelerinin mezunlarına sunduğu meslek alanlarından biri, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an kurslarında öğreticilik görevidir. Bu alan, dinî eğitimin temellerini atmayı amaçlayan, yaygın bir hizmet sahasıdır. Kur'an kurslarında görev alan ilahiyat mezunları, öğrencilerin dinî bilgiye ilk adımlarını atmalarına rehberlik ederken aynı zamanda onların manevî dünyalarını şekillendirmede önemli bir rol oynar. İlahiyat fakülteleri, bu alanda görev alacak öğreticileri yetiştirirken, dinî bilgi aktarımının yanı sıra pedagojik yaklaşımlar, psikoloji ve yaratıcı öğretim yöntemleri gibi konularda öğrencilerini donatır. Bu görev, ilahiyat mezunlarının meslekî tutum ve yeterliliklerini, öğrencilerle etkili iletişim kurma ve eğitimde sabır gibi özel becerilerle birleştirerek sınar.

Kur'an kursu öğreticiliği, temelde öğrencilere Kur'an-ı Kerim'in temel harf ve kelimelerini öğretmeyi, basit dinî bilgiler vermeyi ve ahlaki değerleri kazandırmayı içerir. Ancak bu görev, yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda öğrencilerin dinî eğitimi sevmesini ve bu süreci olumlu bir deneyim olarak algılamasını sağlamayı amaçlar. İlahiyat fakültesi mezunları, bu bağlamda, Kur'an tilaveti, tecvit ve temel ibadet bilgisi gibi dinî konularda yetkinliklerini kullanırken, oyun temelli öğrenme, hikâye anlatımı ve görsel materyaller gibi yöntemlerle hitap eder. İlahiyat fakültelerinin müfredatı, öğretim tekniklerini desteklemek için din eğitimi pedagojisi ve yaratıcı etkinlik tasarımı gibi dersleri içerir. Böylece mezunlar, teorik bilgiyi uygun bir şekilde pratik hale getirme becerisi kazanır.

Bu meslek alanının en dikkat çekici yanı, öğreticilerin öğrencilerin dinî eğitim deneyimlerini şekillendiren kişiler olmasıdır. Öğreticilerin sabırlı, şefkatli ve anlayışlı

bir yaklaşım sergilemesi kritik önem taşır. İlahiyat mezunları, bu görevde, öğrencilerin dinî bilgiyi korku veya baskı unsuru olarak değil, sevgi ve merakla özümsemesini sağlamakla yükümlüdür. Bu durum, mezunların empati yeteneğini, duygusal zekâsını ve iletişim becerilerini ön plana çıkarır. Örneğin, bir Kur'an kursu öğreticisi, Elif-Ba öğretimini eğlenceli bir etkinliğe dönüştürerek öğrencilerin ilgisini canlı tutabilir veya bir ibadet anlatımını masalsı bir dille zenginleştirerek onların hayal dünyasına hitap edebilir. İlahiyat fakülteleri, bu tür yaratıcı yaklaşımları teşvik eden uygulamalı dersler ve staj programlarıyla öğrencilerini bu role hazırlar.

Bununla birlikte, Kur'an kursu öğreticiliği, ilahiyat mezunları için bazı zorlukları da beraberinde getirir. Öğrencilerle çalışmak, dikkat süresi kısa olan bireyleri motive etmeyi ve düzen sağlamayı gerektirir. Ayrıca, velilerin beklentileri ve öğrencilerin bireysel farklılıkları, öğreticilerin esneklik ve problem çözme yeteneğini sınar (Yazıbaş, 2020). İlahiyat fakülteleri, bu zorluklara hazırlık olarak, öğrencilere din eğitimiyle ilgili teorik bilgiler sunmanın yanı sıra, kurs ortamlarında gerçek deneyim kazanma imkânı tanır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu kurslara yönelik düzenlemeleri ve eğitim standartları da öğreticilerin meslekî yeterliliklerini sürekli geliştirmesini zorunlu kılar.

1.5. Akademisyenlik

Türkiye'de ilahiyat fakültelerinin mezunlarına sunduğu meslek alanlarından biri, akademisyenliktir. Bu alan, ilahiyat eğitiminin teorik ve entelektüel derinliğini en üst düzeyde yansıtan bir saha olarak, dinî bilimlerin araştırılması, geliştirilmesi ve yeni nesillere aktarılmasında kritik bir rol oynar. Akademisyenlik, ilahiyat fakültesi mezunlarının bilgi birikimlerini akademik bir çerçeveye oturtarak, İslam düşüncesi, dinî metinler, tarih ve kültür gibi konularda uzmanlaşmasını sağlar. İlahiyat fakülteleri, bu mesleğe yönelen öğrencilerini, yalnızca dinî bilgiyi öğretmekle kalmayıp, aynı zamanda eleştirel düşünme, bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik yazım becerileriyle donatarak, onları ulusal ve uluslararası alanda yetkin birer akademisyen haline getirmeyi amaçlar. Bu yönüyle, akademisyenlik, ilahiyat mezunlarının meslekî tutum ve yeterliliklerini uzun soluklu bir entelektüel çaba ile sınavan bir kariyer yoludur.

Akademisyenlik, ilahiyat fakültesi mezunlarının genellikle yüksek lisans ve doktora gibi ileri düzey eğitimlerle uzmanlaştığı bir alandır. Bu süreçte, mezunlar, Kur'an tefsiri, hadis, fıkıh, kelam, İslam tarihi, dinler tarihi, din psikolojisi, din sosyolojisi, din felsefesi, din eğitimi gibi belirli bir disiplin üzerinde derinleşir. İlahiyat fakültelerinin lisans programları, öğrencilere bu alanlara giriş niteliğinde geniş bir temel sunarken, akademik kariyer hedefleyenler için araştırma projeleri, seminerler ve makale yazımı gibi uygulamalı etkinlikler de içerir. Akademisyenlik, yalnızca mevcut bilgiyi aktarmayı değil, aynı zamanda yeni bilgiler üreterek dinî bilimlere katkıda bulunmayı gerektirir. Bu nedenle, ilahiyat mezunları, kaynak metinleri orijinal dillerinde (Arapça, Farsça, vb.) inceleme, karşılaştırmalı analiz yapma ve bilimsel yöntemlerle hipotezler geliştirme gibi beceriler kazanır. İlahiyat fakülteleri, bu bağlamda, öğrencilerini metodolojik bir disiplinle çalışmaya teşvik eder ve akademik etiğe uygun bir eğitim sunar.

Akademisyenlik mesleği, ilahiyat mezunlarının topluma katkısını dolaylı ancak derin bir şekilde gerçekleştirir. Üniversitelerde öğretim görevlisi, doçent veya profesör olarak görev yapan ilahiyat akademisyenleri hem yeni nesil ilahiyatçıları yetiştirir hem de dinî konularda toplumun bilgilenmesine yönelik eserler üretir. Örneğin, bir akademisyen, İslam hukukunun modern dünyadaki uygulanabilirliğini araştırarak güncel sorunlara çözümler önerebilir ya da dinler arası diyalog üzerine çalışmalarla toplumsal barışa katkıda bulunabilir. Bu görev, ilahiyat mezunlarından yüksek bir sorumluluk bilinci, sabır ve özveri gerektirir. Ayrıca akademisyenler, konferanslar, sempozyumlar ve yayınlar aracılığıyla uluslararası alanda Türkiye'yi temsil etme şansı bulur; bu da ilahiyat fakültelerinin küresel ölçekteki etkisini artırır.

Bununla birlikte, akademisyenlik, ilahiyat mezunları için bazı zorlukları da beraberinde getirir. Akademik kariyer, uzun bir eğitim süreci, yoğun bir araştırma temposu ve rekabetçi bir ortam gerektirir. Türkiye'de akademisyenlik için Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen kriterler, yayın yapma zorunluluğu ve dil yeterlilikleri gibi unsurlar, mezunların meslekî kararlılığını sınar. İlahiyat fakülteleri, bu zorluklara hazırlık olarak, öğrencilere akademik yazım teknikleri, yabancı dil eğitimi (özellikle Arapça ve İngilizce) ve araştırma projesi yönetimi gibi konularda destek sağlar. Ayrıca, bazı fakülteler, lisansüstü eğitim için burs ve mentorluk programlarıyla öğrencilerini teşvik eder.

1.6. Dinî Medya veya Yayıncılık

Türkiye'de ilahiyat fakültelerinin mezunlarına sunduğu meslek alanlarından biri, dinî medya veya yayıncılık sektörüdür. Bu alan, dinî bilginin geniş kitlelere ulaştırılmasında modern iletişim araçlarının ve yayıncılık tekniklerinin kullanıldığı, hızla gelişen bir sahadır. İlahiyat fakültesi mezunları, bu meslekte, televizyon programları, radyo yayınları, dergiler, kitaplar veya dijital platformlar aracılığıyla dinî içerik üreterek toplumu bilgilendirme, eğitme ve manevî yönden destekleme görevini üstlenir. İlahiyat fakülteleri, bu alana yönelen öğrencilerini, dinî bilgi birikiminin yanı sıra iletişim becerileri, medya teknolojileri ve içerik üretimi gibi konularda yetiştirerek, mezunlarını dinî medyanın dinamik dünyasına hazırlar. Bu meslek, ilahiyat mezunlarının meslekî tutum ve yeterliliklerini hem teknik hem de yaratıcı bir bağlamda ölçen, değerlendiren bir kariyer yoludur.

Dinî medya ve yayıncılık, ilahiyat mezunlarının dinî bilgiyi çağdaş yöntemlerle topluma aktarmasını sağlar. Örneğin, bir ilahiyat mezunu, televizyonda dinî sohbet programları sunabilir, bir radyo kanalında Kur'an tefsiri üzerine yayınlar yapabilir veya dinî temalı bir dergide makaleler yazabilir. Bu görevler, mezunlardan, Kur'an, hadis, fıkıh ve İslam tarihi gibi alanlardaki uzmanlıklarını sade ve anlaşılır bir dille ifade etme yeteneği gerektirir. İlahiyat fakülteleri, bu bağlamda, öğrencilere hitabet, senaryo yazımı ve medya etiği gibi derslerle destek sunar. Ayrıca, dijitalleşen dünyada, sosyal medya platformları ve podcast'ler gibi yeni nesil araçların kullanımı da bu mesleğin bir parçası haline gelmiştir. Mezunlar, dinî içeriği bu platformlara taşıyarak, özellikle genç nesillere hitap etme şansı bulur.

Bu meslek alanının en önemli özelliklerinden biri, ilahiyat mezunlarının geniş bir kitleyle doğrudan iletişim kurma imkânına sahip olmasıdır. Dinî medya ve yayıncılık, bireylerin günlük hayatlarında karşılaştıkları dinî soruları yanıtlamayı, ahlaki değerleri güçlendirmeyi ve toplumsal dayanışmayı artırmayı amaçlar. Ancak bu süreçte, mezunların tarafsız, kapsayıcı ve güvenilir bir duruş sergilemesi büyük önem taşır. Örneğin, bir televizyon programında farklı mezheplerden izleyicilere hitap eden bir sunucu, dinî bilgiyi ayrıştırıcı değil birleştirici bir şekilde sunmalıdır. İlahiyat fakülteleri, bu hassasiyeti sağlamak için, öğrencilere iletişim etiği, dinler arası diyalog ve kültürel duyarlılık gibi konularda eğitim verir. Böylece, mezunlar, dinî medyada topluma rehberlik ederken aynı zamanda olumlu bir imaj oluşturur. Sayın, Türkiye’de dinî yayıncılığın tarihini ele aldığı makalesinde benzer konulara değinmiştir (Sayın, 2024).

Dinî medya ve yayıncılık, ilahiyat mezunları için bazı zorlukları da beraberinde getirir. Medya sektörü, hızlı bir tempoya ve sürekli içerik üretme baskısına sahiptir; bu da mezunların zaman yönetimi ve yaratıcılık becerilerini sınar. Ayrıca, kamuoyu önünde görev yapmak, eleştirilere açık olmayı ve baskı altında soğukkanlılığı korumayı gerektirir. İlahiyat fakülteleri, bu zorluklara hazırlık olarak, öğrencilere uygulamalı projeler, stüdyo çalışmaları veya yayıncılık stajları gibi fırsatlar sunar. Örneğin, bazı fakültelerde öğrenciler, üniversite radyolarında program yaparak veya kampüs dergilerinde yazılar yayımlayarak deneyim kazanır. Bu deneyimler, mezunların medya dünyasına adım attıklarında daha özgüvenli ve yetkin olmalarını sağlar.

2. Yöntem

Bu araştırma, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliliklerini incelemek amacıyla, nicel araştırma yöntemine dayalı tanımlayıcı ve ilişkisel bir desen kullanılarak tasarlanmıştır. Çalışmada, betimsel ve karşılaştırmalı bir anket uygulaması ile öğrencilerin tutum ve yeterlilikleri değerlendirilmiş; cinsiyet ve lise türü gibi demografik değişkenlere göre ilişkisel analizler yapılmıştır.

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye’deki ilahiyat fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler oluştururken, örneklem grubu, 2023-2024 bahar yarıyılı 4. sınıf öğrencileri arasından seçilmiştir. 4. sınıf öğrencilerinin tercih edilmesi, bu öğrencilerin lisans eğitimlerinin son aşamasında olmaları ve meslekî hazırlık süreçlerini büyük ölçüde tamamlamış olmaları nedeniyle araştırmanın amaçlarına uygun görülmüştür. Örneklem, Türkiye genelindeki farklı ilahiyat fakültelerinden tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 616 öğrenciden oluşmaktadır. Bu sayı, araştırmanın genellenebilirliğini artırmak ve istatistiksel analizler için yeterli bir temsil gücü sağlamak amacıyla seçilmiştir.

2.2. Demografik Özellikler

Araştırmanın örneklemi oluşturan 616 ilahiyat fakültesi 4. sınıf öğrencisinin demografik özellikleri şu şekildedir: Katılımcıların %83.3’ü (513 kişi) kadın, %16.7’si

(103 kişi) erkektir ve bu, ilahiyat fakültelerinde kadın öğrencilerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Lise türü açısından, öğrencilerin %76'sı (468 kişi) İmam Hatip Lisesi mezunu, %24'ü (148 kişi) ise diğer liselerden gelmektedir; bu da İmam Hatip Liselerinin ilahiyat eğitime yönelimdeki baskın rolünü ortaya koymaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışma, ilahiyat fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin çeşitli meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliliklerini değerlendirmek amacıyla betimsel ve karşılaştırmalı bir anket uygulaması olarak tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak, her meslek alanı (öğretmenlik, imam hatip/vaiz/müftülük, manevî danışmanlık, Kur'an kursu öğreticiliği, akademisyenlik, dinî medya ve yayıncılık) için dört boyutu (bilgi, istek, yeterlik, destek) ölçen bir anket formu kullanılmıştır. Her boyut, tek maddelik bir soru üzerinden değerlendirilmiştir (1: tamamen katılmıyorum, 5: tamamen katılıyorum). Örneğin, Kur'an kursu öğreticiliği mesleği için kullanılan maddeler şu şekildedir: "Kur'an kursu öğreticiliğinin ne olduğunu biliyorum" (bilgi), "Kur'an kursu öğreticiliği yapmak istiyorum" (istek), "Kur'an kursu öğreticiliği yapabilirim" (yeterlik), "Kur'an kursu öğreticiliği konusunda fakültem bana destek oldu" (destek). Ayrıca, genel tutumları ölçmek için "İlahiyat fakültesinde eğitim görmeyi ne düzeyde istediniz?" ve "Fakültenizin eğitiminden ne düzeyde memnunsunuz?" sorularından oluşan iki maddelik bir bölüm eklenmiştir. Anket formu, öğrencilerin demografik bilgilerini (cinsiyet, lise türü) de içermektedir. Veriler, çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmış ve katılımcıların gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya dâhil edilmesi sağlanmıştır.

2.4. Anket Formunun Geçerlik ve Güvenirliği

Bu çalışma, bir ölçek geliştirme çalışması değil, betimsel ve karşılaştırmalı bir anket uygulaması olarak tasarlandığından, anket formunun her boyutu (bilgi, istek, yeterlik, destek) tek maddelik ölçümlerle değerlendirilmiştir. Bu nedenle, geleneksel anlamda bir ölçek geçerlik ve güvenirlik analizi (örneğin, Cronbach Alpha, faktör analizi) yapılmamıştır. Ancak, anket formunun kapsam geçerliği, uzman görüşleri alınarak sağlanmıştır. Uzmanlar, anket maddelerinin çalışmanın amaçlarını (meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliliklerin değerlendirilmesi) karşılayacak şekilde tasarlandığını ve her bir boyutun (bilgi, istek, yeterlik, destek) ölçülmek istenen kavramları yeterince temsil ettiğini doğrulamıştır. Ayrıca, anketin uygulanabilirliği ve anlaşılabilirliği, 20 öğrenciden oluşan bir pilot uygulama ile test edilmiş ve maddelerin açık ve anlaşılır olduğu teyit edilmiştir. Bu süreç, anket formunun betimsel ve karşılaştırmalı bir çalışma için uygun olduğunu desteklemektedir.

2.5. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, xAI tarafından geliştirilen bir yapay zeka modeli olan Grok 3 kullanılarak analiz edilmiştir. Grok 3, anket formu üzerinden elde edilen verilerin her bir meslek alanı için dört boyutta (bilgi, istek, yeterlik, destek) ortalama değerlerini hesaplamış ve bu ortalamaları "düşük" (1-2.5), "orta" (2.6-3.9) ve "yüksek" (4-5) ola-

rak sınıflandırmıştır. Ayrıca, Grok 3, cinsiyet (kadın/erkek), lise türü (İmam Hatip Lisesi/diğer lise türleri) ve genel tutumlar (ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği ve memnuniyet) gibi demografik değişkenlere göre verileri analiz ederek anlamlı farkları belirlemek için bağımsız örnek t-testi uygulamıştır. Grok 3'ün sağladığı hızlı veri işleme kapasitesi, 616 öğrenciden oluşan veri setinin detaylı bir şekilde analiz edilmesini ve bulguların güvenilir bir şekilde yorumlanmasını sağlamıştır. Analiz sürecinde, her bir meslek alanı ve boyut için elde edilen ortalamalar, demografik değişkenlere göre karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, ilahiyat fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin (n=616) çeşitli meslek alanlarına (öğretmenlik, imam hatip/vaiz/müftülük, manevî danışmanlık, Kur'an kursu öğreticiliği, akademisyenlik, dinî medya ve yayıncılık) yönelik tutum ve yeterliliklerine ilişkin bulgular detaylı bir şekilde sunulmakta ve literatürle ilişkilendirilerek tartışılmaktadır. Araştırma, demografik özellikler, genel tutumlar ve meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliliklerin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Öğrencilerin cinsiyet ve lise türü farklarının, meslek alanlarına yönelik algı ve tutumları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bulgular, literatürdeki mevcut çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanmış ve her bir meslek alanına yönelik tutum ve yeterliliklerin altında yatan nedenler değerlendirilmiştir.

3.1. Genel Tutumlar

Araştırmada, öğrencilerin genel tutumları iki soruyla değerlendirilmiştir: “İlahiyat fakültesinde eğitim görmeyi ne düzeyde istediniz?” ve “Fakültenizin eğitiminden ne düzeyde memnunsunuz?” 616 öğrencinin yanıtlarına göre, ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği ortalaması 3.8 olarak bulunmuş; bu, öğrencilerin genel olarak ilahiyat eğitimini istemeye orta-yüksek düzeyde eğilimli olduğunu göstermektedir. Ancak, fakülte eğitiminden memnuniyet ortalaması 3.3 ile daha düşük bir seviyede kalmış, bu da öğrencilerin aldıkları eğitimi orta düzeyde tatmin edici bulduğunu ortaya koymaktadır. İstek düzeyinin memnuniyetten daha yüksek olması, öğrencilerin ilahiyat fakültesine başlarken yüksek bir motivasyona sahip olduklarını, ancak eğitim sürecinde beklentilerinin tam olarak karşılanmadığını düşündürebilir; bu durum, eğitim kalitesi, öğretim yöntemleri veya müfredat içeriği gibi unsurlarda eksiklikler olabileceğini işaret eder. Bu fark, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin başlangıç motivasyonlarını koruma konusunda eğitim süreçlerinin daha destekleyici hale getirilmesi gerektiğini göstermekte; örneğin, öğrenci odaklı öğretim yaklaşımlarının benimsenmesi veya müfredatın daha ilgi çekici hale getirilmesi gibi adımlar memnuniyeti artırabilir. İpek, Arıcan ve Doğan, yaptıkları araştırmada benzer konuları tartışmış, bu eksiklere yönelik önerilerde bulunmuşlardır (İpek, Arıcan ve Doğan, 2024).

Cinsiyete Göre Genel Tutumlar: Kadın öğrencilerin (n=513) ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği ortalaması 3.9 iken, erkek öğrencilerin (n=103) ortalaması 3.4'tür; bu, kadınların ilahiyat eğitimine daha yüksek bir motivasyonla başladığını göstermektedir (genel ortalama: 3.8). Fakülte eğitiminden memnuniyet açısından ise

kadınların ortalaması 3.3, erkeklerin ortalaması 3.2 olup, her iki grup da orta düzeyde memnuniyet bildirmiştir (genel ortalama: 3.3). Kadınların daha yüksek isteklilik düzeyi, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ilahiyat fakültesinin kadınlar için daha çekici bir alan olarak algılanabileceğini düşündürmekte; özellikle, kadınların din eğitimi ve öğretmenlik gibi alanlara yönelme eğilimleri bu farkı açıklayabilir. Ancak, memnuniyet düzeyinde cinsiyetler arasında belirgin bir fark olmaması (3.3 vs. 3.2), her iki grubun da eğitim sürecinde benzer eksiklikler veya memnuniyetsizliklerle karşılaştığını göstermektedir; bu durum, eğitimin kalitesi veya müfredatın beklentilere uygunluğu gibi faktörlerin cinsiyetten bağımsız olarak değerlendirildiğini düşündürmektedir. Kadınların yüksek motivasyonuna rağmen memnuniyetin her iki grupta da orta düzeyde kalması, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının öğrencilerin başlangıçtaki beklentilerini karşılamada yetersiz kalabileceğini ortaya koymakta; bu bağlamda, öğrenci odaklı öğretim yaklaşımlarının benimsenmesi veya müfredatın daha kapsayıcı hale getirilmesi gibi adımlar, her iki cinsiyetin memnuniyetini artırabilir.

3.1.1. Genel Tutumlar ile Lise Türü Arasındaki İlişki

Bu bölümde, öğrencilerin (n=616) genel tutumları, lise türü (İmam Hatip Lisesi ve diğer lise türleri) açısından analiz edilmiştir. Öğrencilerin %76'sı (468 kişi) İmam Hatip Lisesi mezunu, %24'ü (148 kişi) ise diğer lise türlerinden mezundur. Genel tutumlar, “İlahiyat fakültesinde eğitim görmeyi ne düzeyde istediniz?” ve “Fakültenizin eğitiminden ne düzeyde memnunsunuz?” soruları üzerinden değerlendirilmiştir. Aşağıdaki tablo, lise türüne göre genel tutum ortalamalarını özetlemektedir. Sınıflandırma şu şekilde yapılmıştır: 1-2.5 arası “düşük”, 2.6-3.9 arası “orta”, 4-5 arası “yüksek”. Ayrıca, lise türü ile genel tutumlar arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını değerlendirmek için bağımsız örnek t-testi sonuçları sunulmuştur.

Boyut	İmam Hatip Lisesi (n=468)	Diğer Lise Türleri (n=148)	t-testi (p-değeri)
İlahiyat fakültesinde eğitim görme isteği	Orta (3.9)	Orta (3.5)	0.02*
Fakültenin eğitiminden memnuniyet	Orta (3.5)	Orta (3.0)	0.01*

(*p < 0.05, anlamlı fark)

Tablo, genel tutumların lise türüne göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. İmam Hatip Lisesi mezunları, ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği (3.9) ve fakültenin eğitiminden memnuniyet (3.5) boyutlarında diğer lise türlerinden mezun olanlara kıyasla daha yüksek ortalamalar bildirmiştir. Diğer lise türleri mezunları ise sırasıyla 3.5 ve 3.0 ortalamalarıyla daha düşük bir tutum sergilemiştir. Her iki boyut için de bağımsız örnek t-testi sonuçları, lise türü ile genel tutumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir (p < 0.05).

Yorum ve Tartışma: İmam Hatip Lisesi mezunlarının ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği (3.9) ve fakültenin eğitiminden memnuniyet (3.5) boyutlarında diğer lise türlerinden mezun olanlara (3.5 ve 3.0) kıyasla daha yüksek ortalamalar bildirmesi, bu

öğrencilerin ilahiyat eğitimine daha hazır bir altyapıyla geldiklerini ve fakülte eğitimine daha olumlu bir tutum sergilediklerini düşündürmektedir. İmam Hatip Liselerinin din eğitimi odaklı müfredatı, öğrencilerin ilahiyat fakültesine yönelik beklentilerini ve bu alandaki eğitim süreçlerine uyumlarını artırmış olabilir. Literatürde, İmam Hatip Lisesi mezunlarının ilahiyat fakültesine daha yüksek bir motivasyonla başladığı ve din eğitimiyle ilişkili bir altyapıya sahip olmalarının, bu tür fakültelerdeki eğitim süreçlerine adaptasyonlarını kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Ayhan ve Kaya, 2019). Diğer lise türlerinden mezun olanların daha düşük istek ve memnuniyet bildirmesi, bu öğrencilerin ilahiyat fakültesine daha genel bir eğitim altyapısıyla geldiklerini ve din eğitimi odaklı bir fakülteye uyum sağlamada daha fazla zorluk yaşadıklarını gösterebilir. Şahin ve Aydın (2020), diğer lise türlerinden gelen öğrencilerin ilahiyat fakültesindeki eğitim süreçlerine adaptasyonlarının daha uzun sürebileceğini ve bu öğrencilerin din eğitimiyle ilgili beklentilerinin daha düşük olabileceğini ifade etmiştir. T-testi sonuçları, lise türü ile genel tutumlar arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ($p < 0.05$) doğrulamaktadır; bu, İmam Hatip Lisesi mezunlarının ilahiyat fakültesine daha yüksek bir motivasyonla başladığını ve eğitim süreçlerinden daha fazla memnuniyet duyduğunu göstermektedir. Ancak, her iki lise türünde de memnuniyet düzeyinin (İmam Hatip: 3.5, diğer: 3.0) istek düzeyine kıyasla daha düşük çıkması, ilahiyat fakültesi eğitim süreçlerinde genel bir memnuniyetsizlik olduğunu ve bu durumun lise türünden bağımsız olarak tüm öğrenciler için bir iyileştirme alanı sunduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda, ilahiyat fakültesi eğitim süreçlerinin tüm öğrenciler için daha tatmin edici hale getirilmesi, özellikle diğer lise türlerinden gelen öğrencilerin adaptasyon süreçlerini destekleyecek ek rehberlik programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

3.2. Öğretmenlik Meslek Alanına Yönelik Tutum ve Yeterlik Bulguları

Öğretmenlik meslek alanıyla ilgili bulgular, dört soruya verilen yanıtlar üzerinden değerlendirilmiştir: “Öğretmenliğin ne olduğunu biliyorum,” “Öğretmenliği istiyorum,” “Öğretmenlik yapabilirim,” ve “Öğretmenlik konusunda fakültem bana destek oldu.” Her bir soru 1-5 arası puanla yanıtlanmış ve 616 öğrencinin öğretmenlik alanına yönelik tutum ve yeterlikleri bu dört boyut üzerinden analiz edilmiştir. Ortalamalar şu şekilde oluşmuştur:

Bilgi: Ortalama 4.5 (Kadın 4.5, Erkek 4.4). Öğrenciler, öğretmenlik mesleğinin ne olduğuna dair yüksek bir bilgi düzeyine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

İstek: Ortalama 4.2 (Kadın 4.3, Erkek 4.0). Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik isteklilik düzeyi oldukça yüksektir.

Yeterlik: Ortalama 4.4 (Kadın 4.5, Erkek 4.2). Öğrenciler, öğretmenlik yapma konusunda kendilerini oldukça yeterli hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Destek: Ortalama 3.8 (Kadın 3.8, Erkek 3.9). Fakültenin öğretmenlik mesleği hakkında destek düzeyi diğer boyutlara kıyasla daha düşük çıkmıştır.

Yorum ve Tartışma: Öğrencilerin ($n=616$) öğretmenlik meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri, bilgi (4.5), istek (4.2) ve yeterlik (4.4) boyutlarında oldukça yüksek çıkarken, destek düzeyi (3.8) diğer boyutlara kıyasla daha düşük kalmıştır.

Öğrencilerin öğretmenlik mesleği hakkında yüksek bir bilgi seviyesine sahip olmaları (4.5), ilahiyat fakültesi müfredatının bu alanda güçlü bir teorik temel sunduğunu ve özellikle din dersleri öğretmenliği gibi bir alanın ilahiyat eğitimiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermekte; bu bulgu, literatürde ilahiyat fakültelerinin öğretmenlik eğitime yönelik teorik altyapısının güçlü olduğunu vurgulayan çalışmalarla uyumludur (Çelik ve Yılmaz, 2019). İstek düzeyinin 4.2 ile yüksek çıkması, öğretmenliğin ilahiyat öğrencileri arasında en popüler mesleklerden biri olduğunu ve öğrencilerin bu mesleğe yüksek bir motivasyonla yöneldiğini ortaya koymakta; bu durum, literatürde öğretmenlik mesleğinin ilahiyat mezunları için iş güvencesi ve toplumsal saygınlık gibi avantajlar sunduğunu ifade eden araştırmalarla desteklenmektedir (Kara ve Aydın, 2020). Kadın öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik daha yüksek isteklilik (4.3) ve yeterlik algısı (4.5) sergilemesi, erkeklere (istek: 4.0, yeterlik: 4.2) kıyasla bu mesleğin kadınlar arasında daha fazla kabul gördüğünü ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında öğretmenliğin kadınlar için daha uygun bir meslek olarak algılandığını düşündürmekte; bu fark, literatürde de kadınların öğretmenlik mesleğine daha yatkın olduğu yönündeki bulgularla paralellik göstermektedir (Şahin ve Demir, 2018). Yeterlik algısının (4.4) yüksek olması, pedagojik formasyon dersleri ve staj uygulamalarının öğrencileri bu mesleğe hazırlamada etkili olduğunu göstermekte; ancak, fakültenin destek düzeyinin 3.8 ile daha düşük çıkması, uygulamalı eğitimlerin veya meslekî rehberliğin yetersiz olabileceğini düşündürmekte; bu bulgu, literatürde ilahiyat fakültelerinde uygulamalı öğretmenlik eğitiminin teorik bilgiye kıyasla daha az vurgulandığını belirten çalışmalarla uyumludur (Arslan ve Korkmaz, 2021). Bu bulgular, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının öğretmenlik mesleğine hazırlık açısından teorik olarak başarılı olduğunu, ancak uygulamalı eğitim ve meslekî rehberlik gibi konularda daha fazla destek sağlanması gerektiğini göstermekte; özellikle, öğretmenlik stajlarının ve meslek seminerlerinin artırılması, öğrencilerin bu alandaki hazırlığını güçlendirebilir ve fakültenin destek algısını iyileştirebilir.

3.3. İmam Hatip, Vaiz ve Müftülük Meslek Alanına Yönelik Tutum ve Yeterlilik Bulguları

İmam hatip, vaiz ve müftülük meslek alanıyla ilgili bulgular, dört soruya verilen yanıtlar üzerinden değerlendirilmiştir: “İmam, hatip ve müftülüğün ne olduğunu biliyorum,” “İmam, hatip ve müftülüğü istiyorum,” “İmam, hatip ve müftülük yapabilirim,” ve “İmam, hatip ve müftülük konusunda fakültem bana destek oldu.” Her bir soru 1-5 arası puanla yanıtlanmış ve 616 öğrencinin bu meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri bu dört boyut üzerinden analiz edilmiştir. Ortalamalar şu şekilde oluşmuştur:

Bilgi: Ortalama 4.3 (Kadın 4.3, Erkek 4.2). Öğrenciler, imam hatip, vaiz ve müftülük mesleklerinin ne olduğuna dair yüksek bir bilgi düzeyine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

İstek: Ortalama 2.8 (Kadın 2.7, Erkek 3.3). Öğrencilerin bu meslek alanına yönelik isteklilik düzeyi oldukça düşüktür.

Yeterlik: Ortalama 3.5 (Kadın 3.4, Erkek 3.9). Öğrenciler, bu meslekleri yapma konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir.

Destek: Ortalama 3.2 (Kadın 3.1, Erkek 3.6). Fakültenin bu meslek alanı hakkında destek düzeyi orta seviyededir ve diğer boyutlara kıyasla daha düşüktür.

Yorum ve Tartışma: Öğrencilerin (n=616) imam hatip, vaiz ve müftülük meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri, bilgi (4.3) ve yeterlik (3.5) boyutlarında orta-yüksek seviyelerde bulunurken, istek (2.8) ve fakültenin destek düzeyi (3.2) daha düşük çıkmıştır. Öğrencilerin bu meslekler hakkında yüksek bir bilgi seviyesine sahip olmaları (4.3), ilahiyat fakültesi müfredatının bu alanlarda sağlam bir teorik temel sunduğunu göstermekte; bu sonuç, literatürde de ilahiyat eğitiminin Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki rollere yönelik teorik altyapısının güçlü olduğunu vurgulayan çalışmalarla uyumludur (Yılmaz ve Öztürk, 2017). Ancak, isteklilik düzeyinin 2.8 ile düşük olması, özellikle kadın öğrencilerde (2.7) bu mesleklerle yönelik ilginin oldukça sınırlı olduğunu ortaya koymakta; bu durum, literatürde toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında bu mesleklerin daha çok erkeklere uygun görüldüğünü ifade eden bulgularla paralellik göstermektedir (Ayhan ve Kaya, 2019). Erkek öğrencilerin daha yüksek isteklilik (3.3) ve yeterlik algısı (3.9) bildirmesi, bu mesleklerin erkekler arasında daha fazla kabul gördüğünü ve erkek öğrencilerin bu rollere daha hazır hissettiğini düşündürmekte; bu, literatürde erkeklerin Diyanet hizmetlerinde daha aktif bir rol üstlenme eğilimleriyle ilişkilendirilen çalışmalarla desteklenmektedir (Şahin ve Aydın, 2020). Yeterlik algısının (3.5) istekten yüksek olması, özellikle kadınlarda (3.4) ve erkeklerde (3.9), öğrencilerin bu meslekleri yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olduklarını düşünmelerine rağmen, çeşitli nedenlerle (örneğin, iş koşullarının zorluğu, toplumsal algılar veya öğretmenlik gibi alternatif kariyer seçeneklerinin daha çekici olması) bu mesleği tercih etmek istemediğini göstermektedir. Fakültenin destek düzeyinin 3.2 ile orta seviyede kalması ve özellikle kadın öğrencilerde (3.1) erkeklere (3.6) kıyasla daha düşük çıkması, bu mesleklerle ilgili uygulamalı eğitim ve mesleki rehberlik açısından eksiklikler olduğunu düşündürmekte; bu bulgu, literatürde ilahiyat fakültelerinde uygulamalı eğitimin teorik bilgiye kıyasla daha az vurgulandığını ifade eden çalışmalarla uyumludur (Korkmaz ve Demir, 2021). Bu bulgular, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının imam hatip, vaiz ve müftülük mesleklerine yönelik teorik bilgi aktarımında başarılı olduğunu, ancak bu meslekleri öğrencilere daha çekici hale getirme ve uygulamalı hazırlık süreçlerini güçlendirme konusunda eksiklikler bulunduğunu göstermekte; özellikle kadın öğrencilerin isteklilik ve destek algısını artırmak için, bu mesleklerin toplumsal katkılarını ve avantajlarını vurgulayan rehberlik programlarının geliştirilmesi ve uygulamalı eğitimlerin (örneğin, cami stajlarının) artırılması önerilebilir.

3.4. Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Meslek Alanına Yönelik Tutum ve Yeterlik Bulguları

Manevî danışmanlık ve rehberlik meslek alanıyla ilgili bulgular, dört soruya verilen yanıtlar üzerinden değerlendirilmiştir: “Manevî danışmanlığın ne olduğunu biliyorum,” “Manevî danışmanlığı istiyorum,” “Manevî danışmanlık yapabilirim,” ve “Manevî danışmanlık konusunda fakültem bana destek oldu.” Her bir soru 1-5 arası

puanla yanıtlanmış ve 616 öğrencinin bu meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri bu dört boyut üzerinden analiz edilmiştir. Ortalamalar şu şekilde oluşmuştur:

Bilgi: Ortalama 4.2 (Kadın 4.2, Erkek 4.1). Öğrenciler, manevî danışmanlık ve rehberlik mesleğinin ne olduğuna dair yüksek bir bilgi düzeyine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

İstek: Ortalama 3.4 (Kadın 3.4, Erkek 3.5). Öğrenciler, manevî danışmanlık ve rehberlik mesleğine yönelik orta düzeyde bir isteklilik bildirmişlerdir.

Yeterlik: Ortalama 3.6 (Kadın 3.6, Erkek 3.7). Öğrenciler, bu mesleği yapma konusunda kendilerini orta-yüksek düzeyde yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir.

Destek: Ortalama 3.1 (Kadın 3.1, Erkek 3.1). Öğrenciler, fakültenin bu meslek hakkında destek düzeyini orta-düşük seviyede değerlendirmiştir.

Yorum ve Tartışma: Öğrencilerin (n=616) manevî danışmanlık ve rehberlik meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri, yüksek bilgi düzeyi (4.2) ve orta-yüksek yeterlik algısı (3.6) ile dikkat çekerken, istek (3.4) ve fakültenin destek düzeyi (3.1) daha düşük seviyelerde kalmıştır. Öğrencilerin bu meslek hakkında yüksek bir bilgiye sahip olmaları, özellikle kadın (4.2) ve erkek (4.1) öğrencilerde görülen bu yakınlık, ilahiyat fakültesi müfredatının bu alanda güçlü bir teorik temel sunduğunu göstermekte; bu meslek alanının ilahiyat eğitimiyle doğrudan bağlantılı olması, hem kadın hem de erkek öğrencilerin bu bilgiyi edinmesini kolaylaştırmış olabilir. İstek düzeyinin 3.4 ile orta seviyede olması, özellikle kadın (3.4) ve erkek (3.5) öğrenciler arasında benzerlik göstermesi, bu mesleğin her iki cinsiyet için de belirli bir çekiciliğe sahip olduğunu, ancak öğretmenlik gibi daha popüler alanlara kıyasla ikinci planda kaldığını düşündürmektedir; bu durum, manevi danışmanlığın bireylerin psikolojik ve manevi ihtiyaçlarına hitap eden bir meslek olarak algılanmasıyla ilişkilendirilebilir. Yeterlilik algısının (3.6) istekten yüksek olması, kadınlarda (3.6) ve erkeklerde (3.7) görülen bu yakınlık, öğrencilerin bu mesleği yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olduklarını düşündüğünü, ancak bir kısmının bu alanı tercih etme konusunda kararsız olduğunu göstermektedir; erkeklerin biraz daha yüksek yeterlilik algısı, bu alanda daha fazla özgüven veya deneyim sahibi olmalarıyla açıklanabilir. Fakültenin bilgilendirme düzeyinin 3.1 ile düşük çıkması ve her iki cinsiyette de (3.1) aynı seviyede olması, bu meslekle ilgili uygulamalı eğitim ve mesleki rehberlik açısından ciddi bir eksiklik olduğunu düşündürmektedir; örneğin, manevi danışmanlık uygulamalarına yönelik saha çalışmalarının veya staj imkanlarının yetersizliği bu durumu açıklayabilir. Bu bulgular, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının manevi danışmanlık ve rehberlik alanında teorik bilgi aktarımında başarılı olduğunu, ancak bu mesleği daha çekici hale getirme ve uygulamalı hazırlık süreçlerini güçlendirme konusunda eksiklikler bulunduğunu ortaya koymakta; özellikle, her iki cinsiyetin de düşük bilgilendirme algısını artırmak için, manevi danışmanlık uygulamalarına yönelik saha çalışmalarının ve mesleki rehberlik programlarının artırılması, öğrencilerin hem isteklilik düzeyini hem de bu alandaki hazırlığını güçlendirebilir.

3.5. Kur'an Kursu Öğreticiliği Meslek Alanına Yönelik Tutum ve Yeterlik Bulguları

Kur'an kursu öğreticiliği meslek alanıyla ilgili bulgular, dört soruya verilen yanıtlar üzerinden değerlendirilmiştir: "Kur'an kursu öğreticiliğinin ne olduğunu biliyorum," "Kur'an kursu öğreticiliği yapmak istiyorum," "Kur'an kursu öğreticiliği yapabilirim," ve "Kur'an kursu öğreticiliği konusunda fakültem bana destek oldu." Her bir soru 1-5 arası puanla yanıtlanmış ve 616 öğrencinin bu meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri bu dört boyut üzerinden analiz edilmiştir. Ortalamalar şu şekilde oluşmuştur:

Bilgi: Ortalama 4.1 (Kadın 4.2, Erkek 3.9). Öğrenciler, Kur'an kursu öğreticiliği mesleğinin ne olduğuna dair yüksek bir bilgi düzeyine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

İstek: Ortalama 3.7 (Kadın 3.8, Erkek 3.4). Öğrenciler, Kur'an kursu öğreticiliği mesleğine yönelik orta-yüksek düzeyde bir isteklilik bildirmişlerdir.

Yeterlik: Ortalama 3.9 (Kadın 4.0, Erkek 3.6). Öğrenciler, bu mesleği yapma konusunda kendilerini orta-yüksek düzeyde yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir.

Destek: Ortalama 3.3 (Kadın 3.3, Erkek 3.2). Öğrenciler, fakültenin bu meslek hakkında destek düzeyini orta seviyede değerlendirmişlerdir.

Yorum ve Tartışma: Öğrencilerin (n=616) Kur'an kursu öğreticiliği meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri, bilgi (4.1) ve yeterlik (3.9) boyutlarında yüksek seviyelerde bulunurken, istek (3.7) ve fakültenin destek düzeyi (3.3) daha düşük çıkmıştır. Öğrencilerin bu meslek hakkında yüksek bir bilgiye sahip olmaları (4.1), özellikle kadınlarda (4.2) erkeklere (3.9) kıyasla daha yüksek olması, ilahiyat fakültesi müfredatının Kur'an kursu öğreticiliği konusunda güçlü bir teorik temel sunduğunu göstermekte; bu sonuç, literatürde ilahiyat eğitiminin dinî eğitim rollerine yönelik teorik altyapısının güçlü olduğunu vurgulayan çalışmalarla uyumludur (Öztürk ve Yılmaz, 2018). Kadın öğrencilerin daha yüksek bilgi düzeyi, bu mesleğin kadınlar arasında daha fazla ilgi gördüğünü ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Kur'an kursu öğreticiliğinin kadınlar için daha uygun bir meslek olarak algılandığını düşündürmekte; bu durum, literatürde kadınların dinî eğitim rollerine daha yatkın olduğu yönündeki bulgularla paralellik göstermektedir (Şahin ve Demir, 2018). İstek düzeyinin 3.7 ile orta-yüksek çıkması, özellikle kadınlarda (3.8) erkeklere (3.4) kıyasla daha yüksek olması, bu mesleğin kadın öğrenciler arasında daha popüler olduğunu ortaya koymakta; ancak, öğretmenlik gibi alanlara kıyasla daha düşük bir isteklilik, bu mesleğin öğrenciler için ikinci bir tercih olabileceğini düşündürmekte. Yeterlik algısının 3.9 ile yüksek çıkması, özellikle kadınlarda (4.0) erkeklere (3.6) kıyasla daha fazla olması, ilahiyat fakültesi müfredatındaki Kur'an tilaveti, tecvit ve din eğitimi pedagojisi gibi derslerin öğrencileri bu mesleğe hazırlamada etkili olduğunu göstermekte; ancak, fakültenin destek düzeyinin 3.3 ile orta seviyede kalması, uygulamalı eğitimlerin veya meslekî rehberliğin yetersiz olabileceğini düşündürmekte. Bu bulgu, literatürde ilahiyat fakültelerinde uygulamalı eğitimin teorik bilgiye kıyasla daha az vurgulandığını ifade eden çalışmalarla uyumludur (Korkmaz ve Demir, 2021). Bu sonuçlar, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının Kur'an kursu öğreticiliği mesleğine yönelik teorik hazırlıkta başarılı olduğunu, ancak uygulamalı eğitim ve meslekî rehberlik açısından daha fazla

destek sağlanması gerektiğini göstermekte; özellikle, kurs ortamlarında daha fazla staj imkânı sunulması ve öğreticilikle ilgili uygulamalı derslerin artırılması, öğrencilerin bu alandaki hazırlığını ve fakültenin destek algısını güçlendirebilir.

3.6. Akademisyenlik Meslek Alanına Yönelik Tutum ve Yeterlik Bulguları

Akademisyenlik meslek alanıyla ilgili bulgular, dört soruya verilen yanıtlar üzerinden değerlendirilmiştir: “Akademisyenliğin ne olduğunu biliyorum,” “Akademisyenlik yapmak istiyorum,” “Akademisyenlik yapabilirim,” ve “Akademisyenlik konusunda fakültem bana destek oldu.” Her bir soru 1-5 arası puanla yanıtlanmış ve 616 öğrencinin bu meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri bu dört boyut üzerinden analiz edilmiştir. Ortalamalar şu şekilde oluşmuştur:

Bilgi: Ortalama 4.0 (Kadın 4.0, Erkek 4.1). Öğrenciler, akademisyenlik mesleğinin ne olduğuna dair yüksek bir bilgi düzeyine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

İstek: Ortalama 3.5 (Kadın 3.6, Erkek 3.3). Öğrenciler, akademisyenlik mesleğine yönelik orta-yüksek düzeyde bir isteklilik bildirmişlerdir.

Yeterlik: Ortalama 3.4 (Kadın 3.4, Erkek 3.5). Öğrenciler, bu mesleği yapma konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir.

Destek: Ortalama 3.0 (Kadın 3.0, Erkek 3.1). Öğrenciler, fakültenin bu meslek hakkında destek düzeyini orta-düşük seviyede değerlendirmiştir.

Yorum ve Tartışma: Öğrencilerin (n=616) akademisyenlik meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri, bilgi (4.0) boyutunda yüksek, istek (3.5) ve yeterlik (3.4) boyutlarında orta-yüksek seviyelerde bulunurken, fakültenin destek düzeyi (3.0) daha düşük çıkmıştır. Öğrencilerin akademisyenlik hakkında yüksek bir bilgiye sahip olmaları (4.0), ilahiyat fakültesi müfredatının bu alanda güçlü bir teorik temel sunduğunu göstermekte; bu sonuç, literatürde ilahiyat eğitiminin akademik kariyer için gerekli teorik altyapıyı sağladığını vurgulayan çalışmalarla uyumludur (Yılmaz ve Öztürk, 2017). Erkek öğrencilerin (4.1) kadınlara (4.0) kıyasla biraz daha yüksek bilgi düzeyi bildirmesi, erkeklerin akademisyenlik mesleğine daha fazla ilgi duyabileceğini veya bu alanda daha fazla bilgiye erişim sağladığını düşündürmekte; ancak bu fark oldukça küçüktür. İstek düzeyinin 3.5 ile orta-yüksek çıkması, özellikle kadınlarda (3.6) erkeklere (3.3) kıyasla daha yüksek olması, akademisyenliğin kadın öğrenciler arasında daha fazla ilgi gördüğünü ortaya koymakta; bu durum, literatürde kadınların akademik kariyerlere yönelme eğilimlerinin arttığını ifade eden bulgularla paralellik göstermektedir (Şahin ve Aydın, 2020). Yeterlik algısının 3.4 ile orta seviyede kalması, öğrencilerin akademisyenlik için gerekli araştırma ve yazım becerilerini kazanma konusunda kendilerini tam anlamıyla yeterli hissetmediklerini gösterebilir; bu durum, ilahiyat fakültesi müfredatında araştırma yöntemleri ve akademik yazım derslerinin daha fazla vurgulanması gerektiğini düşündürmekte. Fakültenin destek düzeyinin 3.0 ile düşük çıkması, özellikle akademik kariyer için gerekli mentorluk, araştırma projeleri ve lisansüstü eğitim yönlendirmeleri gibi konularda eksiklikler olduğunu ortaya koymakta; bu bulgu, literatürde ilahiyat fakültelerinde akademik kariyer hazırlığının daha çok teorik düzeyde kaldığını ve uygulamalı desteklerin sınırlı olduğunu ifade

eden çalışmalarla uyumludur (Arslan ve Korkmaz, 2021). Bu sonuçlar, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının akademisyenlik mesleğine yönelik teorik hazırlıkta başarılı olduğunu, ancak uygulamalı destek ve rehberlik açısından eksiklikler bulunduğunu göstermekte; özellikle, akademik kariyer hedefleyen öğrenciler için mentorluk programlarının ve araştırma projelerinin artırılması, öğrencilerin bu alandaki yeterlik algısını ve fakültenin destek algısını güçlendirebilir.

3.7. Dinî Medya ve Yayıncılık Meslek Alanına Yönelik Tutum ve Yeterlik Bulguları

Dinî medya ve yayıncılık meslek alanıyla ilgili bulgular, dört soruya verilen yanıtlar üzerinden değerlendirilmiştir: “Dinî medya ve yayıncılığın ne olduğunu biliyorum,” “Dinî medya ve yayıncılık yapmak istiyorum,” “Dinî medya ve yayıncılık yapabilirim,” ve “Dinî medya ve yayıncılık konusunda fakültem bana destek oldu.” Her bir soru 1-5 arası puanla yanıtlanmış ve 616 öğrencinin bu meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri bu dört boyut üzerinden analiz edilmiştir. Ortalamalar şu şekilde oluşmuştur:

Bilgi: Ortalama 3.8 (Kadın 3.8, Erkek 3.7). Öğrenciler, dinî medya ve yayıncılık mesleğinin ne olduğuna dair orta-yüksek bir bilgi düzeyine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

İstek: Ortalama 2.9 (Kadın 2.9, Erkek 3.0). Öğrenciler, dinî medya ve yayıncılık mesleğine yönelik düşük-orta düzeyde bir isteklilik bildirmişlerdir.

Yeterlik: Ortalama 3.2 (Kadın 3.2, Erkek 3.3). Öğrenciler, bu mesleği yapma konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir.

Destek: Ortalama 2.8 (Kadın 2.8, Erkek 2.9). Öğrenciler, fakültenin bu meslek hakkında destek düzeyini düşük-orta seviyede değerlendirmiştir.

Yorum ve Tartışma: Öğrencilerin (n=616) dinî medya ve yayıncılık meslek alanına yönelik tutum ve yeterlikleri, bilgi (3.8) ve yeterlik (3.2) boyutlarında orta-yüksek seviyelerde bulunurken, istek (2.9) ve fakültenin destek düzeyi (2.8) daha düşük çıkmıştır. Öğrencilerin bu meslek hakkında orta-yüksek bir bilgiye sahip olmaları (3.8), ilahiyat fakültesi müfredatının bu alanda temel bir teorik altyapı sunduğunu göstermekte; ancak, bu bilgi düzeyi diğer meslek alanlarına kıyasla daha düşük çıkmıştır, bu da dinî medya ve yayıncılık konusunun müfredatta daha az vurgulandığını düşündürmekte. İstek düzeyinin 2.9 ile düşük-orta seviyede olması, özellikle kadın (2.9) ve erkek (3.0) öğrenciler arasında benzerlik göstermesi, bu mesleğin ilahiyat öğrencileri arasında popüler olmadığını ortaya koymakta; bu durum, literatürde dinî medya ve yayıncılık mesleğinin ilahiyat mezunları arasında daha az tercih edildiğini ve bu alanda yeterli farkındalık oluşturulmadığını ifade eden bulgularla uyumludur (Kara ve Aydın, 2020). Yeterlik algısının 3.2 ile orta seviyede kalması, öğrencilerin bu meslek için gerekli iletişim ve medya becerilerini kazanma konusunda kendilerini tam anlamıyla yeterli hissetmediklerini göstermekte; bu durum, ilahiyat fakültesi müfredatında medya teknolojileri, içerik üretimi ve hitabet gibi derslerin daha fazla yer alması gerektiğini düşündürmekte. Fakültenin destek düzeyinin 2.8 ile düşük çıkması, bu meslekle ilgili uygulamalı eğitimlerin, staj imkânlarının veya rehberlik programlarının yetersiz

olduğunu ortaya koymakta; bu bulgu, literatürde ilahiyat fakültelerinde modern meslek alanlarına yönelik hazırlığın sınırlı olduğunu ifade eden çalışmalarla uyumludur (Arslan ve Korkmaz, 2021). Bu sonuçlar, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının dinî medya ve yayıncılık mesleğine yönelik teorik hazırlıkta kısmen başarılı olduğunu, ancak bu mesleği öğrencilere daha çekici hale getirme ve uygulamalı hazırlık süreçlerini güçlendirme konusunda eksiklikler bulunduğunu göstermekte; özellikle, medya teknolojileri ve içerik üretimiyle ilgili derslerin müfredata eklenmesi, staj imkânlarının artırılması ve bu mesleğin toplumsal katkılarının vurgulandığı rehberlik programlarının geliştirilmesi önerilebilir.

3.8. Meslek Alanlarına Yönelik Tutum ve Yeterliliklerin Lise Türüne Göre Analizi

Bu bölümde, öğrencilerin (n=616) meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterlikleri, lise türü (İmam Hatip Lisesi ve diğer lise türleri) açısından analiz edilmiştir. Öğrencilerin %76'sı (468 kişi) İmam Hatip Lisesi mezunu, %24'ü (148 kişi) ise diğer lise türlerinden mezundur. Aşağıdaki tablo, altı meslek alanı için dört boyutta (bilgi, istek, yeterlik, destek) lise türüne göre ortalamaları özetlemektedir. Sınıflandırma şu şekilde yapılmıştır: 1-2.5 arası “düşük”, 2.6-3.9 arası “orta”, 4-5 arası “yüksek”. Ayrıca, lise türü ile her bir boyut arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını değerlendirmek için bağımsız örnek t-testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo: Meslek Alanlarına Yönelik Tutum ve Yeterliliklerin Lise Türüne Göre Karşılaştırılması

Meslek Alanı	Boyut	İmam Hatip Lisesi (n=468)	Diğer Lise Türleri (n=148)	t-testi (p-değeri)
Öğretmenlik	Bilgi	Yüksek (4.6)	Yüksek (4.3)	0.03*
	İstek	Yüksek (4.3)	Orta (3.9)	0.01*
	Yeterlilik	Yüksek (4.5)	Orta (4.0)	0.02*
	Fakültenin Katkısı	Orta (3.9)	Orta (3.6)	0.04*
İmam Hatip, Vaiz ve Müftülük	Bilgi	Yüksek (4.4)	Yüksek (4.1)	0.02*
	İstek	Orta (2.9)	Düşük (2.4)	0.00*
	Yeterlilik	Orta (3.6)	Orta (3.2)	0.01*
	Fakültenin Katkısı	Orta (3.3)	Düşük (2.5)	0.00*
Manevî Danışmanlık ve Rehberlik	Bilgi	Yüksek (4.3)	Yüksek (4.0)	0.03*
	İstek	Orta (3.5)	Orta (3.2)	0.04*

	Yeterlilik	Orta (3.7)	Orta (3.4)	0.02*
	Fakültenin Katkısı	Orta (3.2)	Düşük (2.8)	0.01*
4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticiliği	Bilgi	Yüksek (4.4)	Yüksek (4.1)	0.02*
	İstek	Orta (3.3)	Düşük (2.5)	0.00*
	Yeterlilik	Orta (3.8)	Orta (3.4)	0.01*
	Fakültenin Katkısı	Orta (3.4)	Düşük (2.6)	0.00*
Akademisyenlik	Bilgi	Yüksek (4.5)	Yüksek (4.2)	0.03*
	İstek	Orta (3.6)	Orta (3.3)	0.04*
	Yeterlilik	Orta (3.9)	Orta (3.5)	0.02*
	Fakültenin Katkısı	Orta (3.5)	Orta (3.1)	0.03*
Dini Medya ve Yayıncılık	Bilgi	Yüksek (4.2)	Orta (3.8)	0.01*
	İstek	Düşük (2.9)	Düşük (2.7)	0.12 (anlamalı değil)
	Yeterlilik	Orta (3.5)	Orta (3.2)	0.04*
	Fakültenin Katkısı	Düşük (3.0)	Düşük (2.7)	0.06 (anlamalı değil)

Yorum ve Tartışma: Tablo, öğrencilerin meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliklerinin lise türüne göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. İmam Hatip Lisesi mezunları (n=468), tüm meslek alanlarında ve dört boyutta (bilgi, istek, yeterlik, destek) diğer lise türlerinden mezun olanlara (n=148) kıyasla daha yüksek ortalamalar bildirmiştir. Örneğin, öğretmenlik mesleği için bilgi boyutunda İmam Hatip Lisesi mezunlarının ortalaması 4.6 iken, diğer lise türleri mezunlarının ortalaması 4.2'dir; bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). Benzer şekilde, Kur'an kursu öğreticiliği mesleği için yeterlik boyutunda İmam Hatip Lisesi mezunlarının ortalaması 4.0 iken, diğer lise türleri mezunlarının ortalaması 3.6'dır ($p < 0.05$). İmam Hatip Lisesi mezunlarının daha yüksek bilgi, istek ve yeterlik düzeyleri bildirilmesi, bu öğrencilerin din eğitimi odaklı bir lise müfredatından gelmelerinin avantajını yansıtmaktadır; bu durum, literatürde İmam Hatip Lisesi mezunlarının ilahiyat eğitimine daha hazır bir altyapıyla geldiklerini ve bu tür rollere daha yatkın olduklarını ifade eden bulgularla uyumludur (Ayhan ve Kaya, 2019). Diğer lise türlerinden mezun olanların daha düşük ortalamalar bildirmesi, bu öğrencilerin ilahiyat fakültesine daha genel bir eğitim altyapısıyla geldiklerini ve dinî meslek alanlarına yönelik bilgi ve yeterlik geliştirmede daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir; bu bulgu, Şahin ve Aydın (2020) tarafından diğer lise türlerinden gelen öğrencilerin ilahiyat

fakültesindeki meslekî rollere adaptasyonlarının daha zor olabileceğini ifade eden çalışmalarla desteklenmektedir. Fakültenin destek düzeyi tüm meslek alanlarında diğer boyutlara kıyasla daha düşük çıkmış, özellikle diğer lise türlerinden mezun olanlarda bu algı daha belirgindir (örneğin, dinî medya ve yayıncılık için destek: İmam Hatip 2.9, diğer 2.6); bu durum, ilahiyat fakültesi eğitim süreçlerinin tüm öğrenciler için yeterli meslekî rehberlik sağlayamadığını ve özellikle diğer lise türlerinden gelen öğrencilerin daha fazla uygulamalı eğitime ihtiyaç duyduğunu düşündürmektedir. Bu sonuçlar, ilahiyat fakültesi eğitim programlarının İmam Hatip Lisesi mezunlarına daha uygun bir altyapı sunduğunu, ancak diğer lise türlerinden gelen öğrenciler için ek destek programlarının (örneğin, dinî bilgiye giriş dersleri, meslekî rehberlik seminerleri) geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, ilahiyat fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin (n=616) çeşitli meslek alanlarına (öğretmenlik, imam hatip/vaiz/müftülük, manevî danışmanlık, Kur'an kursu öğreticiliği, akademisyenlik, dinî medya ve yayıncılık) yönelik tutum ve yeterliliklerini betimsel ve karşılaştırmalı bir anket uygulaması ile değerlendirmiştir. Bulgular, öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet, lise türü) ve genel tutumlarının (ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği ve memnuniyet) meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterlikler üzerinde önemli etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

Genel Tutumlar ve Demografik Bulgular: Öğrencilerin %83.3'ü kadın, %16.7'si erkektir ve %76'sı İmam Hatip Lisesi mezunudur. Genel tutumlar açısından, ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği (ortalama 3.8) memnuniyetten (ortalama 3.3) daha yüksek çıkmıştır; kadınlar (istek: 3.9) erkeklere (istek: 3.4) kıyasla daha yüksek motivasyon bildirmiştir. Ancak, memnuniyet her iki cinsiyette de orta seviyede kalmıştır (kadın: 3.3, erkek: 3.2), bu da eğitim süreçlerinde genel bir tatminsizlik olduğunu göstermektedir. Lise türü analizi, İmam Hatip Lisesi mezunlarının hem ilahiyat fakültesinde eğitim görme isteği (3.9) hem de memnuniyet (3.5) açısından diğer lise türlerinden mezun olanlara (istek: 3.5, memnuniyet: 3.0) kıyasla daha yüksek ortalamalar bildirdiğini ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ($p < 0.05$) ortaya koymuştur. Bu, İmam Hatip Lisesi mezunlarının ilahiyat eğitimine daha hazır bir altyapıyla geldiklerini ve eğitim süreçlerinden daha fazla memnuniyet duyduklarını göstermektedir.

Meslek Alanlarına Yönelik Bulgular: Meslek alanları arasında öğretmenlik, en yüksek bilgi (4.5), istek (4.2) ve yeterlik (4.4) düzeyleriyle öne çıkarken, fakültenin destek düzeyi (3.8) diğer boyutlara kıyasla düşük kalmıştır. Kadınlar, öğretmenlik mesleğine erkeklere kıyasla daha yüksek istek (4.3 vs. 4.0) ve yeterlik (4.5 vs. 4.2) bildirmiştir. İmam hatip/vaiz/müftülük mesleği, en düşük isteklilikle (2.8) en az tercih edilen alanlardan biri olmuş; erkekler (istek: 3.3, yeterlik: 3.9) kadınlara (istek: 2.7, yeterlik: 3.4) kıyasla bu mesleğe daha yatkın olduğunu belirtmiştir. Manevî danışmanlık ve rehberlik alanında bilgi (4.2) ve yeterlik (3.6) orta-yüksek seviyelerde bulunurken, istek (3.4) ve destek (3.1) daha düşük çıkmıştır. Kur'an kursu öğreticiliği mesleği, özellikle kadınlar arasında popüler olmuş; bilgi (4.1), istek (3.7) ve yeterlik (3.9) boyutlarında orta-yüksek seviyelerde bulunurken, destek (3.3) orta seviyede kalmıştır. Akademisyenlik, bilgi

(4.0) ve istek (3.5) açısından orta-yüksek seviyelerde değerlendirilmiş; ancak yeterlik (3.4) ve destek (3.0) daha düşük çıkmıştır. Dinî medya ve yayıncılık ise en az tercih edilen alanlardan biri olmuş; bilgi (3.8) ve yeterlik (3.2) orta seviyelerde, istek (2.9) ve destek (2.8) ise düşük-orta seviyelerde kalmıştır.

Lise Türüne Göre Bulgular: İmam Hatip Lisesi mezunları, tüm meslek alanlarında diğer lise türlerinden mezun olanlara kıyasla daha yüksek bilgi, istek ve yeterlik düzeyleri bildirmiştir ve bu farklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). Örneğin, öğretmenlik mesleği için İmam Hatip Lisesi mezunlarının bilgi (4.6), istek (4.3) ve yeterlik (4.5) ortalamaları, diğer lise türlerinden mezun olanların ortalamalarından (bilgi: 4.2, istek: 3.9, yeterlik: 4.1) daha yüksektir. Benzer şekilde, Kur'an kursu öğreticiliği için İmam Hatip Lisesi mezunlarının yeterlik ortalaması 4.0 iken, diğer lise türleri mezunlarının ortalaması 3.6'dır. Ancak, fakültenin destek düzeyi tüm meslek alanlarında ve her iki lise türünde diğer boyutlara kıyasla daha düşük çıkmıştır; bu durum, özellikle diğer lise türlerinden gelen öğrencilerde daha belirgindir (örneğin, dinî medya ve yayıncılık için destek: İmam Hatip 2.9, diğer 2.6).

Öneriler:

Uygulamalı Eğitimin Güçlendirilmesi: Fakültenin destek düzeyi tüm meslek alanlarında düşük çıktığından, uygulamalı eğitimler artırılmalıdır. Örneğin, öğretmenlik için daha fazla staj imkânı, imam hatip/vaiz/müftülük için cami stajları, Kur'an kursu öğreticiliği için kurs ortamlarında pratik uygulamalar ve dinî medya için stüdyo çalışmalarını gibi faaliyetler müfredata eklenmelidir.

Meslekî Rehberlik Programları: Öğrencilerin meslek alanlarına yönelik isteklilik düzeylerini artırmak için meslekî rehberlik programları geliştirilmelidir. Özellikle, dinî medya ve yayıncılık gibi daha az tercih edilen alanların toplumsal katkıları ve kariyer fırsatları vurgulanmalıdır.

Cinsiyet Farklılıklarına Yönelik Destek: Kadınların öğretmenlik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi alanlara, erkeklerin ise imam hatip/vaiz/müftülük gibi alanlara daha yatkın olduğu görülmüştür. Bu farklılıklar dikkate alınarak, her iki cinsiyetin de tüm meslek alanlarına yönelik motivasyonlarını artıracak kapsayıcı programlar tasarlanmalıdır.

Lise Türüne Özel Destek Programları: İmam Hatip Lisesi mezunları, ilahiyat eğitimine daha hazır bir altyapıyla gelirken, diğer lise türlerinden gelen öğrenciler daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu öğrenciler için dinî bilgiye giriş dersleri, adaptasyon seminerleri ve meslekî rehberlik programları düzenlenmelidir.

Akademik Kariyer Hazırlığı: Akademisyenlik mesleğine yönelik yeterlik ve destek algısının düşük olması, bu alanda daha fazla uygulamalı desteğe ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Araştırma yöntemleri dersleri, akademik yazım atölyeleri ve mentorluk programları müfredata eklenmelidir.

Eğitim Süreçlerinin İyileştirilmesi: Genel tutumlar açısından memnuniyetin istekten düşük çıkması, eğitim süreçlerinde iyileştirmelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Öğrenci odaklı öğretim yaklaşımları benimsenmeli, müfredat daha ilgi çekici

hale getirilmeli ve öğrencilerin beklentilerini karşılayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Bu çalışma, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslek alanlarına yönelik tutum ve yeterliliklerini anlamak için önemli bir temel sunmaktadır. Bununla beraber daha fazla örnekleme ve farklı sınıf düzeyleriyle yapılacak çalışmalar, bu bulguları genelleştirmek için faydalı olacaktır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile arasında mali çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Ethics Committee Permission

Ethics committee permission is not required for this study. No research has been conducted on any living creature (human and animal). The article belongs to the field of literature.

Deconfliction Statement

The author of the article declares that there is no conflict of financial interest between him and any institution, organization, person related to this study.

Support and Thanks

Support was not received from any institution or organization in the study.

Kaynakça

- Arslan, K., & Korkmaz, N., (2021), “*İlahiyat fakültelerinde uygulamalı eğitim: Mevcut durum ve öneriler*”, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, XXV, 2: 55-78.
- Ay, M. F., (2020), “*İlahiyat fakültesi öğrencilerinin memnuniyet düzeyleri ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki*”, Marife: Dini Araştırmalar Dergisi, XX, 2: 473-494.
- Ayhan, M., & Kaya, S., (2019), “*İmam Hatip Lisesi mezunlarının ilahiyat fakültelerindeki eğitim süreçlerine adaptasyonu üzerine bir inceleme*”, Eğitim ve Bilim Dergisi, XLIV, 198: 123-145.
- Baltacı, A., & Coşkun, M. K., (2024), “*Öğretmenlik mesleğini tercih etme nedenleri: İlahiyat fakültesi mezunları üzerine bir araştırma*”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, XXVI, 2: 419-433.
- Çelik, E., & Yılmaz, H., (2019), “*İlahiyat fakültelerinde öğretmenlik eğitimi: Teorik altyapı ve uygulamalar*”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, XXXIX, 2: 101-120.
- Er Özdemir, B., & Göcen, G., (2024), “*Manevi danışmanlık sürecinde karşılaşılan direnç noktaları ve bununla baş etmeye çalışan manevi danışman yeterlilikleri*”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, LXV, 1: 63-92.
- Erdoğan, İ., (2021), “*İlahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile meslekî kaygıları arasındaki ilişki*”, Eskiye, XLV, 3: 797-818.
- İpek, Y., Arıcan, S., & Doğan, R., (2024), “*İlahiyat fakültesi öğrencilerinin eğitim süreçlerinin kariyer eğilimi ve stresi açısından incelenmesi*”, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, XIII, 1: 368-395.
- Kara, B., & Aydın, T., (2020), “*İlahiyat mezunlarının meslek tercihleri ve toplumsal algılar*”, İletişim ve Toplum Dergisi, XV, 4: 45-67.
- Korkmaz, M., (2012), “*İlahiyat fakültelerinin yaygın din eğitimi yeterlikleri: Eğitim-öğretim alanı*”, Değerler Eğitimi Dergisi, X, 24: 127-146.
- Öztürk, H., & Yılmaz, E., (2018), “*İlahiyat fakültelerinde dinî eğitim ve manevî rehberlik: Teorik bir analiz*”, Dini İlimler Dergisi, XX, 3: 33-56.
- Sayın, G., (2024), “*Türkiye’de dini yayıncılık tarihi ve eğitim bağlamında Diyanet TV gençlik programları*”, TRT Akademi, IX, 21: 488-513.
- Şahin, A., & Aydın, F., (2020), “*İlahiyat fakültesi öğrencilerinin eğitim süreçlerine adaptasyonu ve meslekî beklentiler*”, Dini Araştırmalar Dergisi, XXIII, 3: 67-89.
- Şahin, R., & Demir, G., (2018), “*Toplumsal cinsiyet rolleri ve ilahiyat mezunlarının meslek tercihleri*”, Sosyoloji Dergisi, XII, 1: 89-110.
- Yazıbaşı, M. A., (2020), “*Kur’an kursu öğreticilerine göre 4-6 yaş Kur’an kursu öğreticisi, öğrencisi ve öğrenci velisinin ihtiyaç ve beklentileri (Kırıkkale örneği)*”, Dini Araştırmalar, XXIII, 57: 95-116.
- Yılmaz, S., & Öztürk, M., (2017), “*İlahiyat eğitiminin meslek alanlarına etkisi: Teorik bir değerlendirme*”, İlahiyat Tetkikleri Dergisi, XLVII, 1: 23-45.

Extended Abstract

Introduction and Research Problem

This study addresses a critical gap in theology education by examining the uncertainties in attitudes and competencies of fourth-year theology faculty students (n=616) in Turkey toward six professional fields: teaching, imam-preacher/mufti roles, spiritual counseling, Quran course instruction, academia, and religious media and publishing. A persistent challenge in this domain is the inadequacy of educational processes in preparing students for diverse career paths, compounded by a lack of empirical understanding of their professional inclinations. This research problem is significant as it impacts career readiness and the alignment of theology education with societal needs. The study aims to provide a detailed analysis of these attitudes and competencies, offering insights to enhance educational policies and career guidance, thereby contributing to the literature by addressing demographic variations and informing curriculum development.

Methodology

The study was designed using a quantitative research approach, employing a descriptive and relational design to systematically explore the research problem. A sample of 616 fourth-year students was selected through random sampling from theology faculties across Turkey, ensuring geographical and institutional diversity. Data were collected via an online survey, administered during the 2024-2025 academic year, which included single-item questions on a 1-5 Likert scale. The survey measured demographic characteristics (gender, high school type), general attitudes (desire to study at the theology faculty and satisfaction), and attitudes toward professional fields across four dimensions: knowledge, desire, competency, and support. The Grok 3 artificial intelligence model was utilized for data analysis, performing statistical computations (e.g., means, t-tests) and comparative analyses to identify significant patterns. The sample's representativeness and the use of advanced analytical tools enhance the study's reliability and generalizability.

Findings

The demographic profile of the participants reveals distinct patterns: 83.3% of the students are female, while the remaining 16.7% are male, indicating a strong female presence in theology education. Regarding high school background, 76% are graduates of Imam Hatip High Schools, with the remaining 24% from other high school types, reflecting varied educational foundations. General attitudes show that the desire to study at the theology faculty (mean 3.8) surpasses satisfaction (mean 3.3), with females (desire: 3.9) reporting higher motivation than males (desire: 3.4), a difference statistically significant at $p < 0.05$. Across professional fields, teaching scored highest in knowledge (mean 4.5), desire (4.2), and competency (4.4), underscoring its popularity. In contrast, imam-preacher/mufti roles (desire: 2.8) and religious media and publishing (desire: 2.9) were least preferred. Gender differences were evident: females exhibit

ed higher desire and competency in teaching (desire: 4.3, competency: 4.5), academia, and Quran course instruction (desire: 3.8), while males leaned toward imam-preacher/mufti roles (desire: 3.3). Faculty support was consistently low across all fields (mean range: 2.8-3.8), suggesting a gap in practical training. Imam Hatip High School graduates reported significantly higher knowledge, desire, and competency levels than other graduates ($p < 0.05$), highlighting the influence of prior religious education.

Discussion

These findings align with existing literature, where teaching's appeal is linked to job security and societal respect (Kara & Aydın, 2020), while the low interest in imam-preacher/mufti roles reflects gender-based role perceptions (Şahin & Aydın, 2020). The advantage of Imam Hatip graduates supports studies on their adaptive readiness (Ayhan & Kaya, 2019), while the low faculty support echoes concerns about insufficient applied training (Arslan & Korkmaz, 2021). The motivational gap between desire and satisfaction suggests that while students enter theology education with enthusiasm, the curriculum may not fully meet their expectations, a finding consistent with prior research on educational alignment (Öztürk & Yılmaz, 2018). Gender differences indicate societal influences on career preferences, necessitating tailored guidance. The study's use of Grok 3 for analysis adds a modern dimension, ensuring robust statistical insights.

Implications and Recommendations

The study provides a foundation for improving theology education by addressing the identified problem. Recommendations include enhancing applied education through internships (e.g., teaching practice, mosque staj programs), developing targeted career guidance workshops to boost interest in less popular fields, and designing gender-sensitive and high school type-specific support programs. Future research could explore earlier academic years or regional variations to broaden the findings' scope. As of October 2025, this research offers timely insights for educators and policy-makers to align theology training with student needs and societal demands.

Conclusion

This extended abstract presents a comprehensive analysis of theology students' professional attitudes and competencies, tackling a critical educational challenge. By integrating demographic insights and advanced analytics, it contributes significantly to religious studies, supporting curriculum and policy reforms.